

4. SKÖTSEL OCH UNDERHÅLL AV BYGGNAD

INVÄNDIGA YTOR, GENERELL BESKRIVNING

Golv

Vid rengöring av golv bör Du använda neutrala syntetiska tvättmedel. Tyvärr är varudeklarationen ibland bristfällig men om Du har ett tvättmedel som är lämpligt för mild fintvätt så går det också att använda till golvrengöring.

Så starka saker som skurpulver får endast användas till sintrade plattor, kakelplattor o dyl. Använder Du ett för kraftigt rengöringsmedel blir golvytan sliten och repig.

Var särskilt noga med att kontrollera våtrumsgolvets anslutningar till golvbrunnar, rörgenomföringar, hörn m m. Träbaserade skivor sväller när de fuktas upp och ett säkert tecken på att inte allt står rätt till är om golvet eller väggen svällt intill golvbrunn eller rörgenomföring. OBS! Kontrollera även genomföringar under diskbänken.

Hur rengöring och fläckborttagning bör utföras redovisas i en tabell som sitter sist i detta avsnitt (invändiga ytor).

Väggar

Tapeter finns av flera typer och kvaliteter. Eftersom Du själv valt tapeterna till Ditt hus vet Du ju bäst själv vilka typer och kvaliteter som finns i de olika rummen. Egenskaperna för olika tapettyper framgår av följande korta sammanfattning:

Limfärgstapet. Är numera inte så vanlig. Ljustålig. Är ej tvättbar. Kan endast dammas av med mjuk borste eller torr dammduk. Möjligen kan enstaka fläckar tas bort med radergummi.

Emulsionstapet. Kallas i dagligt tal för plasttapet. Ljustålig. Kan dammas av eller torkas försiktigt med en lätt fuktad trasa och mild tvål eller mildt syntetiskt tvättmedel.

Oljefärgtapet. Mörknar med tiden något. Kan tvättas och tål till och med avtorkning med vissa lösningsmedel.

Plastöverdragen tapet. Både limfärgad- och emulsionstapet kan vid tillverkningen dras över med ett skikt av klar plastlösning. Ljustålig. Tjocklek och typ av plastskikt avgör hur hårdhänt rengöring tapeten tål. Prova försiktigt så Du kommer underfund med vad tapeten tål. Tag gärna en överbliven tapetbit och prova på.

Vinyltapet. Vinylfolie med baksida av papper eller väv. Ljusäkta, tvättbara, elastiska. Tål alla vanliga rengöringsmedel. Tvätta längs tapeten och inte tvärs över. Vatten kan komma in i skarvarna och om limmet ej är vattenfast öppnar sig skarvarna lätt.

Vävtapet. Kan vara av jute/linne eller av strå/gräs. Ej ljustålig, stråtapet ofta ej ljusäkta. Kan med fördel dammsugas med mjuk borste. Torkas försiktigt med lätt fuktad trasa. Torka i fiberriktningen och akta skarvarna.

Målade väggar. Alla målade väggar tål tvättning med mjuk trasa, tvål och ljummet vatten. Blöt först nerifrån och upp. Tvätta därefter uppifrån och ner. Skölj med rent vatten, torka rent med trasa.

Träpanel. Obehandlat trä får endast dammsugas eller torkas av med torr trasa. Om ytan är lackerad kan Du använda tvättmedel, ljummet vatten och en fuktig trasa.

TIPS

Vissa ställen är värre utsatta för smuts och fläckar än andra. Över barnens sängar kan Du kanske sätta upp en dekorativ väggmatta eller bonad. Vid strömbrytaren kan Du montera genomskinliga plastskydd.

Smärre fläckar och skador kan tapetseras över, antingen med en helt ny tapetvåd eller med en liten bit över skadan. Om Du väljer det senare alternativet så gör så här: Klipp till en lagom stor bit och passa in den i mönstret. Putsa kanterna på baksidan mot en mycket finkornig putsduk så att tjockleken tunnas ut till intet utan att framsidans mönster skadas. Stryk på klister och passa in tapetbiten. Avlägsna överflödigt klister med en fuktad trasa. Eventuellt kan biten även värmas fast med ett strykjärn inställt på svag värme. Ha i så fall en pressduk mellan annars kan lagningen bli blank. Med undantag av vävtapet kan denna metod användas på alla typer av tapet och reparationen blir praktiskt taget osynlig.

Skador på väggbeklädnad i våtrum bör omgående lagas så att inte fukt går in under väggbeklädnaden. Gör så här:

Tillkalla omedelbart en kakelsättare för åtgärd. Skador här kan bli både kostsamma och besvärliga att åtgärda om Ni väntar med lagningen.

Håltagning i väggbeklädnaden får ej göras på ytor som blir vattenbegjutna.

Håltagning

För att säkerställa att lufttäteten bibehålls i Ditt hus även när Ni flyttat in är det viktigt att man är återhållsam med genomföringar i det lufttätande skiktet. Med genomföringar menas oftast installationer av olika slag, exempelvis vatten- och elrör, spotlights och ventilationsrör. Om genomföringar genom lufttätetsskiktet ändå måste göras bör man lufttäta med tätningstejp, tätkragar eller liknande.

Upphängning av hyllor mm ses inte som en genomföring då hålet efter skruven är ytterst litet och påverkar inte lufttäteten alls när den sitter kvar i hålet. Vill man ändå känna sig säker på att inget läckage ska finnas när man tagit bort en skruv kan man fylla hålet med tätningssmassa.

Tak

Om Du försöker tvätta taken blir de lätt fläckiga. Det enda som normalt erfordras är damning med en mjuk borste eller en mycket lätt fuktad trasa. Blir det någon fläck på taket så försök att ta bort den med ett vitt, mjukt radergummi.

Vid ventilationsdon kan det bli en smutsansamling som beror på att damm virvlar upp och sugts fast, vid donet. Dammsug bort detta eller torka försiktigt med en torr trasa.

Fönsterbänkar av natursten

Rengöring och underhåll

Avtorkning med fuktig trasa är den rengöring som behöver göras vid t ex veckostädning. Ytbearbetningen är nästan alltid polerad och denna yta är särskilt känslig för sura vätskor. Därför är det mycket viktigt att torka upp t ex vattenspill från blomkrukor.

Fläckborttagning

Stearin från ljus och marschaller är mycket svårt att ta bort. Avlägsna mesta möjliga mekaniskt, skrapa med kniv och/eller rakblad. Använd sedan terpentiner i pastaförfarande (terpentin som blandas med gips till en smidig gröt). Eftervätta med bensin, ev. också i pastaförfarande. Bäst effekt erhålls med blyfri motorbensin.

Efterbehandling

Polerade och i vissa fall även finslipade ytor kan ha etsats vid rengöring eller av annan orsak. Stenen måste då efterbehandlas för att uppnå rätt ytfinhet. Det bästa resultatet uppnås om stenen kan bearbetas maskinellt på ett stenhuggeri, men i vissa fall kan gott resultat erhållas även vid behandling för hand.

Ytans jämnhet måste först återställas genom slipning. Ofta räcker det att mycket fina slipmedel användes, t ex nylonskurduk (typ Scotch-Brite) eller pimpstenspulver. I båda fallen bör slipning ske med tvålatten. Pimpstenspulvret läggs lämpligen på en tvålfuktad trasa. På grövre ytor (än polerad) kan stålull användas, gärna med tvålatten eller tvålstålull.

En polerad ytas glans kan sedan återställas med olika polermedel. Ett vanligt sådant är "Stenglans". Det innehåller olika hartser och vaxer lösta i ett lösningsmedel. Medlet läggs på tunt och glansen poleras upp med mjuk trasa eller polerrondell i bormaskin. Överdoserering ger lätt en kladdig yta. Bivax löst i lacknafta kan också användas på liknande sätt. Observera att bivaxet måste finfördelas för att det inte ska ta orimligt lång tid innan det löser sig.

Även möbel-, bil- eller golvpols av högglanstyp kan användas. Arbetsförfarandet måste utprovas från fall till fall. Möbelpols som innehåller spindelolja kan dock ge gulfärgning åt ljus sten.

Renovering

Mekaniska skador kan ofta lagas med en polyestermassa med stenhjöl som infärgats till med stenen överensstämmande kulör. Större skador lagas genom att stenbit infälls och fästs med hårdplastlim och ev. dubbar. Spräckta skivor kan ofta sammanfogas med hårdplast. Ibland är det nödvändigt att armera stenens undersida med polyesterplast och glasfiber. Detta måste utföras på stenhuggeri.

Olika golvmaterial kräver olika vård

Golvmaterial	Lätt rengöring	Storstädning
Plastfiltmattor och plastmattor	Dammsug eller fukttorka med en väl urvriden skurduk. Tvåltvättmedel, tvättvax eller syntetiskt golvrengöringsmedel kan tillsättas vattnet. Om Du använder syntetiskt golvrengöringsmedel, måste golvet eftertorkas så att inga rester blir kvar. Använder Du tvålvatten och tvättvax får golvet en skyddande hinna och Du behöver <i>inte</i> eftertorka. Tänk på att tvättvaxet ska vara vattenlösligt. Oljevax får inte användas!	Använd syntetiskt golvrengöringsmedel och skura med en medelgrov borste. Golvvårdsmaskin kan också användas. Eftertorka för att få bort alla rester av rengöringsmedlet. Om golvet är skyddsbehandlat med polish ska vaxborttagningsmedel av samma fabrikat som polishen användas. Både polish och vaxborttagningsmedel ska vara vattenlösliga.
Kork-o-plast	Dammsug gärna med borstmunstycke eller torka av med fuktig trasa.	Torka väl med urvriden skurduk som först doppats i ljummet vatten blandat med mildt, flytande syntetiskt tvättmedel.
Linoleum	Sopa, dammsug eller tormoppa.	Använd ljummet vatten med ett neutralt rengöringsmedel, typ handdiskmedel.
Laminat	Dammsug eller använd en lätt fuktad trasa.	Torka med ljummet vatten tillsatt med vanligt allrengöringsmedel. Eftertorka med rent vatten och torka sedan golvet torrt.
Nålfiltmattor	Dammsug två gånger i veckan. Dammsugare med god sugförmåga är att rekommendera – gärna borstvalsdammsugare. Städapparat kan också användas.	
Syntetiska mattor, tuftade och vävda. Ullmattor, tuftade och vävda.	Dammsug en gång per vecka i sovrum och två gånger per vecka i övriga utrymmen. Använd dammsugare med god sugförmåga t ex borstvalsdammsugare.	
Parkett	Sopa, dammsug, tormoppa, fuktmoppa eller fukttorka golvet. Lackerade parkettgolv torkas av med en väl urvriden fuktig trasa beroende på grad av nedsmutsning.	Fukttorka lackerade parkettgolv med vatten plus syntetiskt rengöringsmedel.

Fläckborttagning på golv

Golvmaterial	Fläckproblem	Borttagningsmedel
Plastfiltmattor och plastmattor	Frukt, bär, saft, läskedrycker, vin, öl, mjölk, grädde.	Ammoniaklösning och syntetiskt rengöringsmedel.
	Karbonpapper, färgband, läppstift, bläck, stencil, kulspetsbläck.	T-sprit.
	Tjära, asfalt, choklad, kaffe, te, fett, olja, skoklackmärken, skokräm.	Syntetiskt rengöringsmedel eller tvättnafta.
	Blod.	Kallt vatten + ammoniak.
	Rost.	Syntetiskt rengöringsmedel och oxalsyra.
		Ta bort fläckarna medan de ännu är färska! Torka sedan av med rent vatten och komplettera med eventuell skyddsbehandling. Plastgolv skadas av bensin, toluen, aceton, klorväten ("tri" och "tetra"), cellulosaförtunning
Kork-o-plast.	Färg, fernissa och märken efter gummilackar.	Tvättnafta. Använd <i>aldrig</i> aceton eller andra starka medel!
Linoleum	Asfalt, tjära, skokräm.	Lacknafta, efterskölj med vatten.
	Rost, urin, avföring.	10%-ig ättiksyra, efterskölj med vatten.
	Färgrester, tuggummi, lim.	Stålspackel.
Laminat	Färg, lim, asfalt, olja.	Aceton, bensin, T-sprit eller dyl. Efterskölj med vatten.
Nålfiltmattor. Syntetiska mattor, tuftade och vävda. Ullmattor, tuftade och vävda.		I första hand lämpar sig ljummet vatten med en mindre tillsats av syntetiskt rengöringsmedel. Spray för fläckborttagning är ett alternativ. Perklöretylen, tri eller liknande starka medel får <i>inte</i> användas. Schamponering bör ske minst vartannat år. Anlita helst en expert. Om du schamponerar själv bör du noga följa anvisningarna och aldrig överdosera med tvättmedel.
Parkett.	Frukt, bär, saft, läskedryck, vin, öl, kaffe, te, mjölk, grädde.	Syntetiskt rengöringsmedel.
	Tjära, asfalt, choklad, fett, olja, skoklackmärken, skokräm.	Tvättnafta.
	Karbonpapper, färgband, läppstift, bläck, stencil, kulspetsbläck.	T- sprit.
	Blod.	Kallt vatten. Behandlingen bör göras när fläckarna är färska. Eftertorka alltid med rent vatten.

Fönster, fönsterdörrar och dörrar

Utöver vad Du kan läsa Dig till i respektive fabrikants skötselanvisning vill vi bara ge Dig följande råd:

Tätninglistor

Tätninglisterna bör ses över årligen och bytas med några års mellanrum. Montera samma typ av tätninglist som tillverkaren använt och absolut aldrig list av textil eller cellplast.

Fönsterputs

Gnid aldrig med svamp eller trasa. Minsta lilla gruskorn ger repor. Använd vatten och lite T-sprit. Fukta hela ytan, torka rent med en gummiskrapa. Dra den uppifrån och ner i "rader" bredvid varandra. Avsluta med att dra gummiskrapan på tvären längst ner på glasytan från kant till kant. Torka av smutsvattenränder med hushållspapper eller putsduk av papper.